

Anmälan mot Polismyndigheten i Stockholms län med anledning av ett gripande m.m.

Anmälan

I en anmälan mot Polismyndigheten i Stockholms län, Nacka polismästardistrikt, begärde AA att JO skulle utreda omständigheterna kring ett gripande den 21 april 2002. Han uppgav bl.a. följande.

Den 21 april 2002 uppstod en verbal konflikt mellan honom och hans dåvarande sambo då hon höll på att packa sitt bohag i en pågående separation. Efter en ganska het ordväxling och efter det att hon hotat att polisanmäla honom falskt för kvinnofridsbrott lämnade han bostaden för att hämta dit en gemensam bekant. Under hans frånvaro hade sambon kallat på polis. En liten stund efter det att han återvänt till bostaden med vännen kom två polismän. Den ene polismannen gick in i ett rum och hörde hans sambo medan den andre talade med honom och vännen ute i köket. AA frågade polismannen om han kunde få framföra sin sida av historien, varvid denne uppgav att kollegan skulle höra honom när han var klar med sambon. Under tiden berättade han informellt för polismannen vad som hänt och bl.a. att sambon i ett tidigare förhållande hade tillkallat polis och anmält sin dåvarande pojkvän falskt. AA påpekade att det nu inträffade bara var en separationskonflikt av verbal natur. Efter en stund tog polismannen vännen med sig ut på balkongen och stängde dörren. AA har efteråt fått höra att polisen frågade vännen vad han tyckte om situationen. Polismannen antecknade inte vad han och vännen uppgav. Efter ca en halvtimme kom den polisman som förhört hans sambo ut och sade till AA att han var arresterad och skulle följa med till polisstationen. På fråga om de inte skulle höra honom och vännen innan ett sådant drastiskt beslut fattades svarade polisen att AA skulle få lämna sin version på polisstationen. Därefter fördes han till polisbilen under minst sagt generande omständigheter, eftersom nästan samtliga grannar stod och tittade på. När de kom till polisstationen låstes han direkt in i en cell utan att höras och få möjlighet att ringa ett samtal till en advokat. Han var frihetsberövad mellan kl. 14.30 och 19.20. Han hördes, varefter en åklagare beslutade att han omedelbart skulle försättas på fri fot. Förundersökningen lades ned den 12 juni 2002 med motiveringen att ”brott kan ej styrkas”.

Utredning

Polismyndighetens handlingar i ärendet K99408-02 om grov kvinnofridskränkning granskades, varvid framkom bl.a. följande.

Enligt polisanmälan i ärendet beordrades polisinspektören BB och polisassistenten CC den 21 april 2002 till anmälarens bostad med anledning av ett bråk. Vid den efterföljande anmälningsupptagningen uppgav målsäganden, AA:s dåvarande sambo, bl.a. följande. Hon och AA hade sedan augusti 2001 levt i ett samboförhållande och under denna tid hade hon mer eller mindre regelbundet blivit kränkt av honom. Innan polisen kom till bostaden jagade han henne i lägenheten. Vidare tog han ett kraftigt tag kring hennes överarmar så att smärta uppstod och han ruskade om henne. AA spottade ett flertal gånger henne i ansiktet och sade bl.a. att hon var ett "jävla luder" och "en fluga på väggen" samt att han skulle förfölja henne resten av livet och göra det till ett helvete för henne. Han hindrade henne från att lämna lägenheten och hon fick inte heller gå ut på balkongen. Hon var rädd för AA. Polisen hade varit där någon dag tidigare p.g.a. bråk och AA hade då slitit henne i håret och tilltalat henne med en mängd okvädingsord. Han hade även vid andra tillfällen slagit henne, spottat på henne och hållt rödvin över henne.

Av händelserapporten framgick att polispatrullen kom till platsen kl. 13.12. Enligt arrestantbladet greps AA i bostaden kl. 14.00 som misstänkt för kvinnofridsbrott. Beslutet fattades av BB. AA fördes in på polisstationen kl. 14.10 och sattes in i arrest kl. 14.25 enligt beslut av inspektören DD. Åklagaren underrättades kl. 16.10. AA förhördes kl. 17.20, och kammaråklagaren EE beslutade kl. 18.45 att gripandet skulle hävas.

I ett protokoll över ett telefonförhör den 26 april 2002 antecknades att förhöret upplästes och lämnades utan erinran den 17 maj 2002.

I ett protokoll över ett telefonförhör den 17 maj 2002 antecknades att förhöret upplästes och godkändes den 28 maj 2002.

I ett protokoll över ett telefonförhör den 5 juni 2002 antecknades att förhöret var nedtecknat i form av kladdanteckningar och i efterhand intalat på band. Det framgick inte om utsagan godkänts.

Den 12 juni 2002 beslutade kammaråklagaren FF att lägga ned förundersökningen om grov kvinnofridskränkning med motiveringen "brott kan inte styrkas".

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande enligt följande.

- a) Vilka rättsliga överväganden föregick beslutet att gripa AA som misstänkt för grov kvinnofridskränkning?
- b) Vilka rättsliga överväganden gjordes sedan AA hade förts in till polisstationen?
- c) Av vilken anledning inleddes förhöret med AA först kl. 17.20?

- d) Hur tillämpades 23 kap. 21 § andra stycket rättegångsbalken (RB) i fråga om de förhör som hölls i ärendet?

Polismyndigheten kom in med ett yttrande till vilket det hade fogats upplysningar från bl.a. polismästaren GG.

GG

Det kan konstateras att polisinspektören BB, efter bedömning, funnit AA skäligen misstänkt för grov kvinnofridskränkning. BB har också gjort den bedömningen att det, vid tillfället, förelegat recidivfara och kollusionsfara. BB gjorde den bedömningen att situationen på platsen var sådan att han kunde åberopa brådskande fall. BB har därför med stöd av RB 24:7, 1:a st. gripit AA.

Efter att AA införts till polisstationen i Nacka har BB muntligen föredragit ärendet för stationsbefälet DD. DD har, efter föredragningen, gjort samma bedömning som BB, dvs att AA var skäligen misstänkt för grov kvinnofridskränkning och att det förelåg både recidivfara och kollusionsfara. DD har därefter beslutat att insätta AA i arrest. DD har också pratat med AA för att försäkra sig om denne blivit upplyst om varför han gripits samt underrättat AA om dennes rätt till försvarare. DD har också sett till att advokat HH, på begäran av AA blivit underrättad om gripandet. DD har vidare sett till, att anmälan upprättats, att gripandet anmälts till jouråklagare, att kriminalpolispersonal skulle förhöra AA.

Kriminalinspektören JJ var den aktuella dagen i tjänst och fick uppdraget att sköta den vidare handläggningen av ärendet. JJ har förberett sig genom att läsa den anmälan som upprättats, ta fram adekvata uppgifter från olika register. Detta för att vara väl förberedd inför förhöret jml RB 24:8 och även inför den kommande föredragningen av ärendet för jouråklagaren. Innan förhöret jml RB 24:8 påbörjades var JJ också i telefonkontakt med advokat HH, som även samtalade med AA per telefon. Det hela resulterade i att förhöret kunde hållas utan att advokat K. närvarade. Det aktuella förhöret bandades i sin helhet på begäran av AA p.g.a. att denne med egna ord ville lämna sin version av vad som hänt. På begäran av förundersökningsledaren kammaråklagare FF skev sedan JJ en sammanfattning av vad som framkommit vid det aktuella förhöret.

Polismästardistriktet lämnar i övrigt följande upplysningar med hänvisning till frågorna a - d i JO:s begäran om upplysningar och yttrande.

a) Gripandet av AA gjordes efter att polisinspektör BB bedömt situationen som sådan att ett gripande var korrekt. Det är svårt att i efterhand sätta sig in i hur BB upplevde situationen på platsen men inget i det han relaterat gör att polismästardistriktet idag gör en annan bedömning än BB gjorde. Frågan om det kan anses vara ett ”brådskande fall” får ses mot den beskrivning av situationen BB lämnar. Stämningen på platsen var upprörd med olika uppgifter från de inblandade. Att BB, tillfälligt, skulle lämna sin kollega ensam med de inblandade för att kunna föredra ärendet för en jouråklagare för ett anhållningsbeslut får anses ha varit ogörligt.

b) Efter att BB gripit AA har han föredragit ärendet för stationsbefälet DD, som efter en muntlig föredragning från BB gjort samma bedömning, som BB. DD har inte sett någon anledning att häva gripandet av AA. Därefter har DD beslutat om ärendets fortsatta handläggning på ett, enligt polismästardistriktet, korrekt sätt, genom att t ex anmäla gripandet till jouråklagare, uppdra åt kriminalpolis att vidtaga utredningsåtgärder.

c) AA greps den 21 april 2002 kl. 14.00. Efter att han inkommit till polisstationen i Nacka påbörjades avrapporteringen och en anmälan låg klar samma dag kl. 15.04. Gripandet av AA anmäldes till jouråklagare samma dag kl. 16.10. Samma klockslag beslutade jouråklagaren om att förhör jml RB 24:8 skulle hållas. — — — det aktuella förhöret börjat samma dag kl. 17.20. De olika kontakter med advokat HH, som både stationsbefälet DD, kriminalinspektören JJ och AA själv, haft har också bidragit till att det dragit ut på tiden innan förhöret jml RB 24:8 kunde påbörjas. Innan förhöret kunde påbörjas måste frågan om försvararens roll vara löst på ett godtagbart sätt ur

AA:s perspektiv. Polismästardistriktet gör bedömningen att tidsåtgången mellan gripande och förhöret jml RB 24:8 i detta ärende inte kan anses som onormal med hänsyn till vad som förevarit förhöret.

d) (här utelämnad – se istället polismyndighetens yttrande; JO:s anmärkning)

Polismyndigheten lämnade inledningsvis en omfattande redogörelse för den rättsliga regleringen som här har utelämnats. Därefter anförde polismyndigheten under rubriken bedömning följande

Gripandet m.m.

Gripandet av AA gjordes efter att berörd polisman bedömt att de legala förutsättningarna för ett gripande förelåg, – – – . Polismyndigheten konstaterar att en tillförlitlig bedömning av misstankegraden och frågan om ”brådskande fall” i detta fall bara kan göras i den konkreta situationen. Myndigheten gör därför inte någon bedömning i sak om det fanns skäl att gripa AA. I och med att straffet för grov kvinnofridskränkning enligt 4 kap. 4 a § brottsbalken är fängelse lägst sex månader och högst sex år, kan allmänt sett en misstanke om grov kvinnofridskränkning läggas till grund för häktning enligt huvudregeln i 24 kap. 1 § RB. Därmed kan även ett anhållande och ett gripande ske om de övriga förutsättningarna är uppfyllda. Kollusionsfara föreligger regelmässigt vid grov kvinnofridskränkning. Den misstänkte kan exempelvis röja undan spår efter brottet eller påverka målsägande och eventuella vittnen m.m. Recidivfara föreligger också ofta vid denna typ av brottslighet.

Vad avser de rättsliga överväganden som gjordes när AA hade förts in till polistationen i Nacka hänvisar myndigheten till stationsbefälets redogörelse, – – – .

Förhöret med AA:

Förhöret med AA: påbörjades klockan 17.20, dvs. 3 timmar och 20 minuter efter det att AA: greps. Myndigheten hänvisar till berörd polismans redogörelse vad avser anledningen till dröjsmålet, – – – .

Ett förhör enligt 24 kap. 8 § RB skall hållas så snart som möjligt. Exempelvis får inte förhöret uppskjutas i avvaktan på annan utredning rörande brottet, förhör med andra personer, brottsplatsundersökning eller liknande (JO 1954 s. 205). Däremot måste viss tid få åtgå till att exempelvis färdigställa anmälan, göra registerslagningar och förbereda förhöret m.m. Myndigheten delar i detta avseende polismästardistriktets bedömning om att tiden mellan gripande och förhör inte kan anses som onormalt lång.

Polismyndigheten vill här framhålla att den anser att det är av vikt att förhørsledaren innan förhöret påbörjas gör klart för sig själv och för den som skall höras vad förhöret går ut på. Det förhör som hölls med AA: var ett förhör enligt 24 kap. 8 § RB. Ett sådant förhör syftar i princip endast till att fastställa den misstänktes identitet och klagöra huruvida förutsättningarna för frihetsberövandet föreligger (se t.ex. JO 1954 s. 205 och SOU 1985:27 s. 187). Förhöret behöver därför inte nödvändigtvis vara lika omfattande som det nu aktuella förhöret. Det kan dock inte anses felaktigt att den hörde ges möjlighet att berätta sin version av händelsen. Det är tvärtom till fördel vid åklagarens bedömning om huruvida ett anhållande skall ske.

Förhöret med AA: protokollades såsom en sammanfattning av det dialogförhör som spelades in på ljudband vid förhörstillfället. Detta skedde efter beslut av förundersökningsledaren, kammaråklagaren FF, som enligt 1 a § FuK ansvarar för förundersökningen i sin helhet. Beslutet fattades efter det att förhöret hade avslutats. Enligt myndighetens mening finns det ingenting som tyder på att avsikten redan vid förhöret var att utsagan skulle återges i form av en sammanfattning. Därmed kunde inte AA: ges tillfälle att granska en sådan innan förhöret avslutades. Med hänsyn till vad JO tidigare anført och som redogjorts för ovan borde därför bandupptagningen ha skrivits ut i fullständigt skick.

Protokolleringen av övriga förhör

Enligt myndighetens mening föreligger det vissa brister i protokolleringen av tre av de fem övriga förhör som hölls i ärendet. Såsom framgår av polismästardistriktets yttrande har protokollet avseende förhöret med KK den 5 juni 2002 avslutats med "Förhöret slut klockan 10.10. Förhöret nedtecknat i form av kladdanteckningar och i efterhand intalat på band." Det är således oklart om utsagan lästs upp eller om KK på annat sätt getts tillfälle att granska uppteckningen. Det är vidare oklart om hon haft något att invända mot innehållet.

Av protokollet avseende förhöret med LL den 17 maj 2002 framgår att förhöret upplästes och godkändes först den 28 maj 2002. Av protokollet avseende förhöret med MM den 26 april 2002 framgår att förhöret upplästes och godkändes först den 17 maj 2002. Myndighetens uppfattning är att undantagsregeln i 23 kap. 21 andra stycket RB inte varit tillämplig vid dessa två förhör. Uppteckning och granskning borde således skett innan förhören avslutades.

Myndigheten konstaterar att det finns anledning att tydligare informera om reglerna för hur ett förhör skall dokumenteras.

AA kommenterade remissvaret och ett brev kom in från NN.

Rättslig reglering

Regler om häktning, anhållande och gripande finns i 24 kap. rättegångsbalken (RB).

En grundläggande förutsättning för att häktning skall kunna ske är att den misstänkte är på sannolika skäl misstänkt för ett brott för vilket är föreskrivet fängelse ett år eller däröver. För att häktning skall få ske krävs vidare att det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han avviker eller på annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara), genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara) eller fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara). Kan det antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter får emellertid inte häktning ske (1 § fjärde stycket).

Om det finns skäl att häkta någon, får han anhållas i avvaktan på rättsens prövning av häktningsfrågan. Finns inte fulla skäl till häktning men är den misstänkte skäligen misstänkt för brottet, får han anhållas om det är av synnerlig vikt att han tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning (3 §). Beslut om anhållande meddelas av åklagaren (6 §).

Om det finns skäl att anhålla någon, får en polisman i brådskande fall gripa honom även utan anhållningsbeslut (7 § första stycket). Ett gripande med stöd av denna bestämmelse är en provisorisk åtgärd i förhållande till anhållande och häktning och får tillgripas endast om ett anhållningsbeslut inte kan avvaktas.

Enligt 8 § skall den gripne så snart som möjligt efter gripandet förhöras av en polisman eller en åklagare och frihetsberövandet skall skyndsamt anmälas till åklagaren om denne inte redan har underrättats om åtgärden. Efter förhöret skall åklagaren omedelbart besluta om den misstänkte skall anhållas eller frigges. Innan åklagaren har underrättats om frihetsberövandet, får beslutet om gripande hävas av polismyndigheten, om det är uppenbart att det inte finns skäl för fortsatt frihets-

berövande. I omedelbar anslutning till gripandet får beslutet under samma förutsättningar hävas även av en polisman som har fattat beslutet.

Den som är gripen, anhållen eller häktad skall tas i förvar. Den som är gripen behöver emellertid inte tas i förvar om det inte är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med gripandet, ordning eller säkerhet (22 § första stycket).

Straffskalan för grov kvinnofridskränkning är fängelse, lägst sex månader och högst sex år (4 kap. 4 a § brottsbalken).

Beträffande uppteckning och granskning av förhör föreskrivs i 23 kap. 21 § andra stycket RB följande. Sedan en utsaga av en misstänkt eller någon annan har upptecknats skall utsagan läsas upp eller tillfälle på annat sätt ges den som har hörts att granska uppteckningen. Han skall också tillfrågas om han har något att invända mot innehållet. Uppteckning och granskning skall ske innan förhöret avslutas eller, om förhöret är särskilt omfattande eller behandlar komplicerade sakförhållanden, så snart som möjligt därefter. En invändning som inte medför någon ändring skall antecknas. Efter granskningen får uppteckningen inte ändras. Har utsagan först efter granskningen antecknats i protokollet, skall uppteckningen biläggas handlingarna.

Bedömning

Gripandet av AA

Av utredningen framgår att AA greps i sin bostad den 21 april 2002 på grund av misstanke om brott. Som framgår av redogörelsen för den rättsliga regleringen förutsätter ett beslut att gripa någon med stöd av 24 kap. 7 § första stycket RB att anhållningsskäl föreligger. För ett anhållningsbeslut krävs i sin tur i princip att det föreligger skäl för häktning. Enligt polisens bedömning var AA vid tillfället misstänkt för grov kvinnofridskränkning. I straffskalan för brottet ingår fängelse ett år. Av de upplysningar som lämnats i ärendet framgår att BB ansåg att det förelåg både kollusions- och recidivfara. Omständigheter av nu nämnt slag kan läggas till grund för ett anhållningsbeslut. För att en polisman i en sådant fall skall få gripa någon fordras emellertid dessutom att det är fråga om ett brådskande fall. Om åklagarens beslut i anhållningsfrågan utan fara kan avvaktas får ett gripande inte ske.

I remissvaret har polismyndigheten inte gjort någon prövning i sak om det fanns skäl att gripa AA med hänvisning till att en tillförlitlig bedömning av misstankegraden och frågan om ”brådskande fall” bara kan göras i den konkreta situationen. Jag är medveten om att det i efterhand kan vara svårt att sätta sig in i hur en enskild polisman upplevt en viss situation. Detta innebär emellertid inte att polisens agerande vid ett ingripande är undantaget från en granskning i efterhand men självfallet bör viss försiktighet iaktas vid en sådan prövning. Frågan om det i ett visst fall föreligger skäl för häktning och därmed också för ett gripande är vidare av den arten att den ger visst utrymme för olika, var för sig godtagbara bedömningar.

I det nu aktuella fallet ger utredningen vid handen att polispatrullen kom till platsen kl. 13.12 och att AA inte greps förrän kl. 14.00. Under denna tid, dvs.

ca 45 minuter, togs en ganska utförlig anmälan upp från AA:s sambo, och det var först därefter som BB fattade gripandebeslutet. Polisen tog således god tid på sig att samtala med sambon. Det borde därför också ha funnits tid för BB att ta kontakt med en åklagare för att få dennes ställningstagande i frihetsberövande frågan. Enligt GG får det emellertid anses ha varit ogörligt för BB att lämna sin kollega ensam med de inblandade för att kunna föredra ärendet för en jouråklagare. Jag kan visserligen ha förståelse för att polismännen uppfattade situationen som svårbemästrad. Vad GG anfört utgör emellertid enligt min mening inte någon godtagbar förklaring till att frågan om frihetsberövande av AA inte föredrogs för en åklagare. BB kunde exempelvis ha kontaktat jouråklagaren innan han gick ut från det rum där han tog upp anmälan från AA:s sambo. Om BB i stället ville tala helt ostört med åklagaren hade det varit möjligt för honom att tillsammans med AA:s sambo lämna bostaden en kortare stund, varvid sambon hade kunnat vänta t.ex. i polisbilen medan han kontaktade åklagaren. Jag kan således inte finna att det förelåg något hinder för BB att ta kontakt med en jouråklagare. Eftersom det därför inte var fråga om ett sådant brådskande fall som avses i 24 kap. 7 § första stycket RB, var BB inte behörig att gripa AA med stöd av detta lagrum.

Brottsmisstanken avsåg grov kvinnofridskränkning. Denna straffbestämmelse är konstruerad på ett sätt som avviker från vad som är gängse inom straffrätten genom att den är tillämplig endast om en man mot en kvinna som han har eller har haft ett visst slag av relation till begår gärningar som är brottsliga enligt vissa andra straffbestämmelser – nämligen gärningar som är brottsliga enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken – och var och en av dessa gärningar har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla. Det är här alltså fråga om en regel som är konstruerad på ett mycket komplicerat sätt och som därmed ger upphov till särskilda tillämpningssvårigheter. Det hade därför varit lämpligt att åklagare underrättades om gripandet i omedelbar anslutning till att AA fördes in till stationen kl. 14.10 – i stället för som blev fallet först två timmar senare – för att åklagaren skulle få tillfälle att så snart som möjligt ta ställning till om det fanns tillräcklig grund för en misstanke om grov kvinnofridskränkning eller om AA i stället eventuellt skulle anses vara misstänkt endast för brott som hade direkt anknytning till ingripandetillfället, t.ex. misshandel, ofredande eller olaga hot. Under alla förhållanden borde en sådan kontakt ha tagits innan AA sattes in i arrest. Jag vill här erinra om att den som är gripen inte behöver tas i förvar om det inte är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med gripandet, ordning eller säkerhet. Det har i ärendet inte framkommit att det förelåg några sådana omständigheter.

Av utredningen framgår vidare att förhöret enligt 24 kap. 8 § RB påbörjades först kl. 17.20. Som förklaring har angetts att kriminalinspektören JJ ägnade viss tid åt förberedelsearbete och att de olika kontakter som togs med advokaten HH också bidrog till att det drog ut på tiden innan förhöret kunde påbörjas. Enligt GG kan tidsåtgången mellan gripandet och förhöret i förevarande fall inte anses som onormal. Med hänsyn till den förklaring som lämnats föranleder denna fråga inte något särskilt uttalande från min sida.

Protokollering av förhör

Jag ansluter mig till de bedömningar som polismyndigheten gjort i sitt yttrande.

Övrigt

Vad som i övrigt har kommit fram föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något annat uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den allvarliga kritik som ligger i det sagda.